

Foto: Inger Hansen

Forebyggende tiltak mot rovviltskader Bruk av vokterhunder i Norge

Inger Hansen

Bruk av vokterhund som forebyggende tiltak har århundre lange tradisjoner i Sør- og Øst-Europa, Midtøsten og Asia. I USA ble vokterhunder introdusert på 1970-tallet. Amerikanske forskere har dokumentert at vokterhunder kan redusere predasjonstapene med opp mot 100 %. Spredt beitemønster og høgt lønnsnivå her til lands gjør imidlertid at vokterhundmetodene brukt i utlandet ikke direkte kan overføres til norske forhold.

Vokterhundprinsippet

Det tradisjonelle vokterhundprinsippet er basert på en gjensidig og sterk sosial binding mellom hund og sau. Dette oppnås ved å la valpen vokse opp med sau fra 5-6 ukers alder, samtidig som man er restriktiv med menneskelig kontakt.^{1,2,3} Hunden vil da oppfatte sauene som sine flokkmedlemmer, som den følger døgnet rundt og som den forsvarer om nødvendig.

Bruksmåter i Norge

I utlandet er det vanlig å bruke vokterhunder i kombinasjon med heltids/deltids gjeting, eller de kan arbeide alene i lag med sau på inngjerdet beite eller i privat utmark. Et effektivt forsvar forutsetter imidlertid at sauene går i flokk.

Den tradisjonelle vokterhundmetoden kan ikke uten videre benyttes i Norge, først og fremst fordi sauene våre beiter spredt i utmarka. Før vokterhunder kan bli et effektivt tapsforebyggende tiltak i Norge, må man samle sauene bedre, enten ved gjeting eller ved inngjerding av beitene. Alternativt kan man finne fram til bruksmåter som er bedre tilpasset den tradisjonelle beitedrifta vår.

Systematisk patruljering i et beiteområde utført av en tilsynsperson med løs vokterhund har vist seg å kunne være en aktuell metode i områder med spredt utmarksbeiting.⁴ Denne metoden krever heller ikke den sterke sosialiseringen på sau. Vokterhunder alene i norsk utmark vil være uaktuelt de fleste steder.

Preging av valper på sau. (foto: I. Hansen).

Forskjellige bruksmåter krever ulik styrke på sosialiseringen mellom hund og sau. Generelt kan man si at jo mer selvstendig hunden skal jobbe med sau, desto sterkere må den sosiale bindingen til sau være. Les mer om sosialisering i forhold til bruksmåter i "Vokterhundmanualen". 5

Tapsreducerende effekt

Norske forsøk har vist at bruk av vokterhunder i kombinasjon med gjeting og bruk av nattkve nærmest kan eliminere tapene i sterkt rovdyrbelastet område. 6 Metoden har imidlertid gitt lave lammevekter, og er på grunn av gjetingen en lite aktuell bruksmåte i Norge fordi det blir for arbeidskrevende og kostbart.

Vokterhund på patrulje i Ulvådalen (foto: I Hansen).

Vokterhunder brukt alene på inngjerdet beite er en effektiv metode, både mht. tap og arbeidskostnader. Men det vil være store kostnader knyttet til gjerdning, og avgrensede

beiter vil lett kunne gi parasittproblemer og dårlige lammevekter. Mange har ikke tilstrekkelig innmarksareal eller annet egnet areal for å benytte denne metoden. Patruljeringsmetoden har også vist tapsreducerende effekt, så framtidig bruk av hundene ikke brukes over for store områder. En person med hund kan dekke 10-12 km², forutsatt 15 timers arbeidstid pr uke. Patruljeringen kan effektiviseres ved å konsentrere tilsynet til nattertid og til de verst skadeutsatte områdene. Metoden alene er ikke sterk nok til å takle store rovdyrtap over 15 %.

Rasevalg

Utgangspunktet for valg av vokterhund er bruksegenskapene. Eksteriøre krav kommer i annen rekke. Best genetisk materiale sikres ved å velge en rase som kommer fra aktive vokterhundmiljøer, hvor enten hunden selv eller dens nære slektninger er sosialisert på de dyrene de skal vokte og har dokumentert gode vokteregenskaper. Samtidig må hunden være sykdomsfri.

Litteraturen beskriver et 30-talls ulike vokterhundraser, men ikke alle disse er i bruk som sauevoktere i dag. De fleste rasene er store, lyse, har god pels og hengeører. Det er ikke påvist kjønnsforskjeller eller store raseforskjeller mht. vokterhundegenskapene. 1, 2

En polsk owczarek podhalanski på vakt (foto: I. Hansen).

Spesielt under norske forhold, med bl.a. allemannsretten, friluftsløven og et generelt strengt hundehold, er det viktig å satse på hunderaser som ikke har et skarpt temperament. Amerikanske studier har vist at pyreneerhunden er den rasen med færrest

dokumenterte konflikter overfor folk 2, andre hunder og bufe, og den er enkel å sosialisere på sau. Rasen kan derfor anbefales som en nybegynnerrase. Ti års erfaring med vokterhunder i inn- og utland har gitt oss grunnlag for å anbefale noen få raser benyttet under norske forhold, hvilke i første rekke er rasene pyreneerhund og polsk owczarek podhalanski. Raser som maremma (Italia), mastino abruzzese (Italia), sarplaninac (tidl. Jugoslavia), serra da estrela (portugal) og kuvasz (Ungarn) med flere er også aktuelle. Temperamentet kan variere innen og mellom raser, og er foruten det genetiske grunnlaget avhengig av styrken på ditt lederskap, sosialisering og miljøtrening for øvrig.

Rase	Hjemland
Akbash (Anatolsk gjeterhund)	Tyrkia
Karabash (Anatolsk gjeterhund)	Tyrkia
Maremmano Abruzzese (maremma)	Italia
Mastino Abruzzese	Italia
Polsk Owczarek Podhalanski	Polen
Pyreneerhund	Frankrike
Sarplaninac	Tidl. Jugoslavia
Serra da Estrela	Portugal
Ungarsk kuvasz	Ungarn
Komondor	Ungarn

Litteratur

- 1Coppinger, R., Lorenz, J., Glendinning, J. & Pinardi, P., 1983. Attentiveness of guarding dogs for reducing predation on domestic sheep. Jour. of Range Manag. 36, 275-279.
- 2Green, J.S. & Woodruff, R.A., 1990: "Livestock guarding dogs: protecting sheep from predators". Agriculture Information Bulletin No 588. U.S Department of Agriculture.
- 3Lorenz, J.R. & Coppinger, R., 1986: Raising and training a livestock-guarding dog. Oregon State University Extension Service, Cirkular Number 1238/April 1986.
- 4Ringsø, A., Staaland, T. & Hansen, I., 2000. Vokterhund i kombinasjon med tilsyn - evaluering av tre års utprøving i Hattfjelldal. Rapport 03/2000, Planteforsk Tjøtta fagsenter.
- 5Hansen, I., Christiansen, F., Linnell, J.D.C og Andersen, R., 2002. Vokterhundmanual. En veiledning til brukere av vokterhund som

tiltak mot rovviltskader på bufe. Planteforsk Grønn forskning 24/2002. 36 ss.
6Krogstad, S., Christiansen, F., Smith, M.E., Røste, O.C., Aanesland, N., Tillung, R.H. & Thorud, L., 2000: Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau. Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne. Sluttrapport 2000. NINA fagrapport 041, Trondheim.

Noen aktuelle web-adresser

- <http://www.lgd.org/>
- <http://www.lgd.org/breedgal.html>
- <http://www.lgd.org/usdafacts.html>

Fagredaktør denne utgaven:
Fou- leder Ronald Bjøru, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN-10 82-17-00035-2
ISBN-13 978-82-17-00035-8
ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf. 64 94 70 00
Faks. 64 94 70 10
post@bioforsk.no